

Stor husbrand i Överhogdal

I juni 1893 inträffade en stor husbrand i Överhogdal som i omfattning sannolikt inte har haft någon motsvarighet i Härjedalen. Tre bondgårdar brann ner till grunden. Gårdarna var närliggande grannar och vid brandtillfället rådde stark blåst. Eldens uppkomst berodde på en häftig soteld i den översta gården Gunnars som spred sej till Ola-gården och gården Bjurs.

Blåsten släcker de tända ljusen men ger en förtärande kraft åt de flammande lågorna. Så här på den ensliga landsbygden kände man väl inte då till något annat takmaterial än takspån, och efter en torrperiod på vår- och försommaren kunde de torra spånspärtarna lätt fatta eld vid ett flödande gnistregn. En uppgift är att det skulle ha varit 18 husbyggnader som brann ned, enligt en annan uppgift skulle det vara 22. När elden riktigt fått fäste i ett större hus, och blåsten utvecklade en enorm hetta med eldflagor och gnistregn, föreställer man sig att alla hus på kort tid blev antända, så att det hela blev liksom ett enda sammanhängande eldhav. Utom boningshusen var det ladugårdar, stall, lador, vedbodar, härbren, källarsvalar och troligen bastur. Inget organiserat brandväsende fanns vid den tiden i byn, och de brandredskap som fanns var nog primitiva och vid en sådan brand alldeles otillräckliga.

Hur beter sig då en människa då hon plötsligt ställs inför något så oförtänt och överlumplande som i mötet med en dylik vådeld? Det kan individuellt vara mycket olika, men oftast är det väl så att hon blir villrådig och inte riktigt vet hur hon ska bära sig åt och vad hon ska ta sig före. Något i den stilen går igen efter vad man hört berättas. I Gunnars var en diversehandel inrymd i mangårdsbyggnaden. En kund, Olof Olsson (Svens-Ola) var vid den tiden i flottningsarbete i de norrliggande sjöarna Rosången-Lången, och han hade gått till byn för att få sig proviant. Han var just inne i affären och hade sluthandlat då ropet kom: "Det brinner", eller "elden är lös", eller något annat uttryck. Och med ens störtade O. Olsson ut, lämnade sin proviant i sticket utan att senare kunna hämta den. Men det var ju en bagatell, även om förlusten av provianten kändes kännbar för Olsson. Och till synes onödig. För affären som sådan var det ju större värden som stod på spel. Allt tydde ju på att det här var fråga om en exploationsartad brand. Att rädda något i en affär i ett brinnande hus, då det gällde blott och bart en tidsfrist på någon eller några minuter, är väl så gott

som ogörligt. I de flesta hem finns väl alltid några särskilda dyrgripar, privata och familjära klenoder, men hur gick det med dem? Blev de jämte allt annat lågornas rov i de skilda hemmen?

Två personer som under 1960-talet kunde berätta om händelsen var Sivert Jonsson, Kvarnan, och Jonas Östberg, båda då närmare nittio år. Östberg berättade bl a att han jämte sin äldre bror befann sig vid Mossbodarna och utförde en del arbeten som skulle undanstökas före den väntade buföringen. Dom såg brandröken och eftersom dom befarade att det kunde vara deras eget hem som stod i ljusan låga, skyndade dom sig hem.

För gårdsfolket i de brunna gårdarna blev det nog ingen sömn den första natten, ty dom gick en olustig morgondag till mötes. Naket spöklika reste sig gråstensskorstenarna, som vittnen till vad som hänt, medan det pyrde här och där av slocknande bränder och het aska omkring där deras trygga boningar hade stått så länge de kunde minnas. Nu fanns där inga dörrar att gå in genom, inga dukade bord att slå sig ned vid och inga bäddade sängar att få sova och drömma i. Allt föreföll så ofattbart, allt som man var van vid att ta på och bruka i det vardagliga livet: tillhörigheter som man ansett så självklart omistliga. De fanns där inte mer, de var för alla tider begravda i den pyrande askan.

Men efter en dag kommer en annan, det kommer flera, det blir till hela år, ja, till tiotal av år, nya generationer träder till, och med dem kommer nya möjligheter, nya hus byggs upp, långt bättre och mer fulländade, livet går alltfort vidare och har i följe sin tids bekymmer, medan allt gammalt och fornt för det mesta varder kastat i glömskans hav.

Vävtråden 1968 – Sven Mårtensson